

ДОЦІЛЬНІСТЬ НАРАДЧОЇ КІМНАТИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

УДК 347.931

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-12.06>

ІРИНА ТАТУЛИЧ

кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна

ORCID: 0000-0003-0482-8174

Анотація. У статті розглянуто питання скасування інституту нарадчої кімнати під час ухвалення судового рішення в цивільному судочинстві, переваги, недоліки та виклики даного нововведення. Підкреслено, що основною запорукою законного та справедливого судового рішення – є незалежність, безсторонність та об'єктивність судді. Зауважено, що у науковому полі відсутня єдина думка стосовно вказаного питання: одні схвально ставляться до запропонованих змін, в той час як інші, навпаки – наполягають на залишенні попереднього порядку ухвалення судових рішень. Автор розглядає наукові положення різних позицій, висловлюючи свою власну точку зору.

Виокремлено положення щодо проблемних аспектів функціонування нарадчих кімнат у судах. В першу чергу, звертається увага на матеріальну базу. По-друге, не до кінця з'ясованим на практиці є питання щодо можливості користування засобами зв'язку в нарадчій кімнаті. По-третє, не регламентовано в законодавстві час перебування судді в нарадчій кімнаті, можливість здійснення перерв та їх тривалість.

Автором визначено, що вихід судді (суддів) до нарадчої кімнати є своєрідною гарантією відсутності впливу на суд, впливу учасників судового процесу та присутніх на сутність спору, тиску на суддю в різний спосіб. Стверджується, що даний інститут є дієвим та необхідним не тільки за колегіального розгляду справи, адже дозволяє суддям перебувати в одному приміщенні з метою обговорень обставин справи, висловлення своїх думок, позицій, роздумів щодо ухвалення судового рішення, але і за одноособового розгляду справи він залишається не менш важливим та доречним, що дає змогу судді ізолюватися від стороннього впливу. Зауважено, що скасування інституту нарадчої кімнати не змінює обов'язку судді не розголошувати відомості, які становлять таємницю ухвалення судового рішення, і закритого судового засідання, що є обов'язком судді.

В роботі акцентовано увагу на новації не тільки стосовно процедури ухвалення судового рішення, але і щодо порядку постановлення ухвал суду, нових правил заочного розгляду справи. Зроблено висновок, що для того, щоб зробити остаточні висновки про переваги та недоліки відповідних новацій необхідний певний час. Лише тоді можна буде чітко стверджувати наскільки ефективно ці нововведення реалізується на практиці.

Ключові слова: нарадча кімната, суддя, незалежність, неупередженість, судові рішення, колегіальний розгляд справи, судові засідання.

THE UTILITY OF THE CONSULTATION ROOM IN CIVIL JUDICIAL PROCEEDINGS

UDC 347.931

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-12.06>

IRYNA TATULYCH

Candidate of Legal Sciences,

Associate Professor at the Department of Procedural Law

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0482-8174

Abstract. The article examines the issue of the deliberative room institute abolition during the adoption of a judicial decision in civil proceedings and the advantages and challenges of this innovation. It is emphasized that the main guarantee of a legal and fair judicial decision is the independence, impartiality, and objectivity of the judge. It is noted that there is no single opinion in the scientific field on this issue: some approve

of the proposed changes, while others, on the contrary, insist on leaving the previous procedure for adopting court decisions. The author considers the scientific provisions of different positions, expressing her own point of view.

The provisions on the problematic aspects of the functioning of deliberative rooms in courts are highlighted. First of all, attention is paid to the material base. Secondly, the issue of the possibility of using communication means in the deliberative room is not fully clarified in practice. Thirdly, the legislation does not regulate the time a judge spends in the deliberative room, the possibility of taking breaks, and their duration.

The author determines that the exit of the judge (judges) to the deliberative room is a kind of guarantee of the absence of influence on the court, the impact of the participants in the trial and those present on the essence of the dispute, and pressure on the judge in various ways. It is argued that this institution is practical and necessary not only during collegial consideration of the case, as it allows judges to be in the same room to discuss the circumstances of the case, expressing their opinions, positions, and reflections on the adoption of a court decision, but also during individual consideration of the case, it remains no less important and appropriate, which allows the judge to get isolation from outside influence. It is noted that the abolition of the institution of a deliberative room does not change the judge's obligation not to disclose information that constitutes the secret of the adoption of a court decision, and the closed court session, which is the judge's obligation.

The paper focuses on innovations not only regarding the procedure for adopting a court decision but also regarding the procedure for issuing court decisions, and new rules for the consideration of a case in absentia. The conclusion has been made that some time is needed to draw final conclusions about the advantages and disadvantages of the relevant innovations. Only then it will be possible to clearly state about the effectiveness of implementing these innovations in practice.

Key words: deliberation room, judge, independence, impartiality, court decision, collegial consideration of the case, court session.

В нормах ЄКПЛ закріплено право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи незалежним і безстороннім судом (ч. 1 ст. 6) [1]. Найважливішим результатом здійснення правосуддя в порядку цивільного судочинства – є винесення судового рішення, яке є актом судової влади, ухвалене відповідно до норм законодавства, конституційних засад та принципів цивільного судочинства, загальнообов'язковим до виконання. Безсторонність та об'єктивність судді – є основною запорукою законного та справедливого судового рішення. Однією із гарантій дотримання вищезазначених вимог є таємниця нарадчої кімнати, яка з 1961 р. слугувала невіддільною складовою відкритого судового процесу. Однак, на сьогоднішній день даний інститут виключено із процесуального законодавства з метою спрощення судового процесу. Разом з тим, в умовах воєнного стану «спрощення» процедур судочинства прямо заборонено ч. 2 ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Таким чином, вислів «суд виходить до нарадчої кімнати» присутні в залі судових засідань вже не почують.

Водночас, у науковому полі відсутня єдина позиція стосовно вказаного питання: одні схвально ставляться до запропонованих змін, вважаючи норми про нарадчу кімнату застарілими, в той час як інші, навпаки – наполягають на залишенні попереднього порядку ухвалення судових рішень, що дозволяє забезпечити законність та обґрунтованість судового рішення, досягнути мети судочинства. Тому дослідження вищезазначених питань вкрай актуальне на сьогодні.

Значний внесок у розвиток теорії судових рішень, дослідженні питань, присвячених проблематиці таємниці нарадчої кімнати як інституту процесуального права здійснили такі відомі вчені-процесуалісти та науковці як: І. В. Андронов, М. М. Гудима, Е. Ф. Демський, В. В. Комаров, М. П. Курило, Р. В. Падун, П. А. Прохоров, Г. П. Тимченко, Г. В. Фазикош, С. Я. Фурса, П. І. Шевчук, М. Й. Штефан, М. М. Ясинок та ін.

Метою наукового дослідження є з'ясування та аналіз питання, пов'язаного із скасуванням інституту нарадчої кімнати під час ухвалення судового рішення, виявлення переваг та викликів даних нововведень.

Згідно п. 4, ч. 5 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» незалежність суддів забезпечується порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення. В цьому ж Законі є обов'язок судді не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, у тому числі таємницю ухвалення судового рішення і закритого судового засідання (п. 5, ч. 7, ст. 56). Крім того, однією з підстав дисциплінарної відповідальності судді є розголошення ним такої таємниці (п. 5, ч. 1, ст. 106) [2].

Наразі, діючий Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) [3], закріплюючи порядок ухвалення судового рішення, в ч. 1 ст. 244 вказує, що «після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (спеціально обладнаного для ухвалення судових рішень приміщення) для ухвалення рішення, оголосивши орієнтовний час його проголошення». В цій же нормі законодавець розкриває визначення нарадчої кімнати. Вимоги, що становлять таємницю нарадчої кімнати закріплено в ст. 245 ЦПК України.

Вірно зазначає Г. П. Тимченко, що «завершення судових дебатів підводить суд до винесення й оголошення судового рішення, при цьому судовий розгляд в кімнаті для нарад продовжується, і лише після оголошення рішення суду і закриття судового засідання розгляд можна вважати завершеним» [4, с. 44]. Продовженням цієї позиції є твердження Р. В. Падун, згідно якого «нарадча кімната призначена саме для забезпечення необхідних умов для повного і правильного розгляду справи (наявність окремого приміщення, спеціальної процедури та відповідних процесуальних заборон)» [5, с. 160, 158].

В юридичній літературі часто зустрічаються положення щодо проблемних аспектів функціонування нарадчих кімнат. В першу чергу, звертається увага на матеріальну базу. На думку О. П. Острійчук, «на сьогодні очевидним є факт відсутності в місцевих загальних судах оснащених нарадчих кімнат, що могли б забезпечити належне перебування в них складу суду упродовж процесу наради» [6, с. 30]. В свою чергу Д. Л. Драч, зазначає, що «наразі поширеною є ситуація нецільового використання нарадчої кімнати при здійсненні цивільного та кримінального судочинства у вільний від судових засідань час як суддями, так і іншими учасниками судового процесу, що на погляд авторки пов'язано з рядом ризиків (в нарадчу кімнату можуть потрапити сторонні особи і занести туди небезпечні речі чи матеріали, які вплинуть на остаточне рішення суду, що означатиме зовнішній тиск і нівелювання неупередженості суду)» [7, с. 514].

Погоджуємося із вищевказаними думками, адже, справді, картина, яка на сьогодні є в деяких судах в нарадчих кімнатах, вимагає кращих умов для комфортного та сприятливого ухвалення судового рішення, з дотриманням всіх засад цивільного судочинства. Не слід забувати той факт, що там може перебувати як один суддя, так і колегія суддів. Причому, процедура ухвалення судового рішення триває не одну хвилину, а вимагає часу для роздумів, обговорення всіх етапів, аргументації обставин справи, оцінки доказів за внутрішнім переконанням судді, дотримання змісту та форми процесуальних документів тощо. Звідси, дане приміщення потребує мінімальних умов: наявності сан-вузла, необхідного технічного обладнання (комп'ютер, принтер), підведений інтернет, кондиціонер. Відсутність вище переліченого, створює так би мовити дискомфорт у суддівській діяльності.

По-друге, не до кінця з'ясованим на практиці є питання щодо можливості користування засобами зв'язку в нарадчій кімнаті. В зв'язку з цим П. А. Прохоров вказує, що «досить багато науковців дотримуються однакової думки про те, що нарадча кімната не повинна бути обладнана засобами телефонного зв'язку, що пов'язано з логічним висновком унеможливлення спілкування суду з іншими особами з метою збереження принципу таємниці нарадчої кімнати, відсутності впливу на суддів та взагалі – ізоляцією суду від навколишнього світу під час перебування в нарадчій кімнаті» [8, с. 56, 59]. Проте зауважимо, що кожен із суддів користується засобами стільникового зв'язку, але оскільки в законодавстві заборони на це немає, то позбавити їх цього права ніхто не в силі. До речі, в юридичній літературі є позиція щодо заборони суддям користуватися засобами зв'язку в нарадчій кімнаті [9, с. 19]. Цілком підтримуємо думку авторів, адже зазначена заборона сприятиме реалізації незалежності та неупередженості суддів, як однієї з основних міжгалузевих засад. Відсутність засобів зв'язку унеможливить сторонній вплив на діяльність судді, спілкування з учасниками процесу, колегами по роботі тощо.

По-третє, не регламентовано в законодавстві час перебування судді в нарадчій кімнаті, можливість здійснення перерв та їх тривалість. З приводу зазначеного немає одностайної думки, оскільки на це впливає ряд чинників, зокрема, вид провадження, складність справи, кількість учасників судового процесу, об'єднання позовних вимог, вид судового рішення тощо. Окрім того, не варто недооцінювати таку процедуру під час ухвалення судового рішення як постановлення ухвали про повернення судового розгляду, що також призведе до відтермінування ухвалення судового рішення (ч. 2, 4 ст. 244 ЦПК України). Тому закріпити на законодавчому рівні чіткий та єдиний строк перебування судді в нарадчій кімнаті, справді, нереально. Разом з тим, відсутність такої норми може стати інколи підставою для

зловживань судьями своїми процесуальними права та обов'язками, а саме безпідставне затягування порядку винесення судового рішення, з порушенням процесуальних строків (ч. 6 ст. 259 ЦПК України).

Немає в законодавстві також положень, які б встановлювали право суддів на перерву для відпочинку та виходу з нарадчої кімнати після завершення робочого часу та протягом дня, наприклад, в обідній час. В судовій практиці закріплено, що «вихід судді з нарадчої кімнати до проголошення судового рішення може мати місце під час перерви для відпочинку (протягом робочого часу та після його закінчення)» [10, с. 4]. В цьому випадку, справді, є ряд колізій. Так, за правилами встановленими в законодавстві, суддя не має права виходити з цієї кімнати, доки не прийме рішення по справі. Проте на практиці все не так однозначно. Зокрема, у випадках, коли ухвалення рішення займає кілька днів, а інколи й місяців. Також не слід забувати, що у суддів є вихідні, відпустка та вимога брати участь в певних заходах. Тому дана норма, в деяких випадках піддається сумніву.

Ще одна вимога стосовно нарадчої кімнати це те, що судьям, які знаходяться в ній, допоки вони не винесли рішення по одній справі не дозволяється розглядати інші. Отож, якщо суддя чи колегія суддів вийшли в нарадчу на тривалий час, їхні інші справи або на паузі, або переходять до колег, які, в свою чергу, починають розгляд із самого початку з метою реалізації принципу безпосередності та безперервності розгляду справ. Це в кінцевому результаті призводить до затягування розгляду справи та збільшення навантаження на інших суддів.

В юридичній науці існують також висловлювання щодо доцільності існування нарадчих кімнат виключно за умови колегіального розгляду справи. Зокрема І. А. Бутирська зазначає, що «нарадча кімната є дієвим і необхідним інструментом при колегіальному розгляді справ – тоді дійсно забезпечується таємниця нарадчої кімнати, колегія суддів весь час перебуває в одному приміщенні і радиться щодо ухвалення судового рішення. Але питання щодо доцільності інституту нарадчої кімнати виникає під час розгляду справи суддею одноособово (не зрозуміло з ким суддя «радиться» у нарадчій кімнаті, та й у більшості господарських судів нарадчою кімнатою судді служить або його особистий кабінет або ж зала судових засідань, з якої суддя просить вийти учасників). Тому дослідниця резюмує, що у випадку одноособового розгляду вихід суду до нарадчої кімнати – це в більшості випадків елемент церемоніальності та обрядовості, який затягує вирішення справи» [11, с. 183].

Прихильником можливості відмови від інституту нарадчої кімнати чи її наявності лише за колегіального розгляду справи є також П. Прохоров. Науковець стверджує, що «після судових дебатів та до виходу суду до нарадчої кімнати в більшості випадків кваліфікований суддя вже розуміє, яке рішення він прийме у нарадчій кімнаті, особливо якщо справа не є складною, а до нарадчої кімнати виходить склад суду в особі одного судді, а не колегії суддів, та судді немає з ким радитись». На думку вказаного автора, у такому разі суд може прийняти законне і обґрунтоване судове рішення, не виходячи до нарадчої кімнати та не витрачаючи час на таку формальну процедуру, як складання і написання короткого тексту рішення. Це привело його до формулювання пропозиції щодо відповідних законодавчих змін ЦПК України [12, с. 58].

Складно погодитись із зазначеними думками вчених, оскільки нарадча кімната – окреме приміщення в суді, яке спеціально призначення для роздумів судді над кінцевим результатом розгляду справи, обговорення судьями наслідків розгляду та вирішення, зокрема, цивільних справ, оцінки доказів, обґрунтування висновків, пропозицій, мотивів ухвалення судового рішення, винесення, в деяких випадках, окремої думки судді, голосування та підписання судового рішення. Це свого роду є гарантією незалежності та неупередженості судді (суддів), створення умов для повного та всебічного розгляду справи, ухвалення законного та обґрунтованого рішення.

Вихід судді (суддів) є своєрідною гарантією відсутності впливу на суд, впливу учасників судового процесу та присутніх на сутність спору, тиску на суддю в різний спосіб. Відповідно до ст. 367 КПК України, «ніхто не має права впливати на суддю у такий момент – суддя не відповідає на телефонні дзвінки, не контактує ні з ким, не розглядає іншу справу і жодним чином не розголошує про рішення до моменту його проголошення. Порушення таємниці нарадчої кімнати є підставою для скасування рішення суду в апеляційному чи касаційному порядку».

Беззаперечно, він є дієвим та необхідним не тільки за колегіального розгляду справи, адже дозволяє судьям перебувати в одному приміщенні з метою обговорень обставин справи, висловлення своїх думок, позицій, роздумів щодо ухвалення судового рішення. Проте за одноособового розгляду

справи він залишається не менш важливим та доречним, що дає змогу судді ізолюватися від стороннього впливу, тиску тощо. «Підвищення авторитету суду, утвердження його незалежності, посилення довіри громадян до суду та суддів формуватимуть в суспільстві таку гостро потрібну сьогодні повагу до судової влади. Впевненість у правоті суду, його незалежності та об'єктивності забезпечує ефективне здійснення правосуддя, гарантує стабільність, мир і спокій у державі» [13, с. 31].

Незважаючи на вищезазначене, Президент України 8 січня 2024 р. підписав Закон України № 4173-ІХ про скасування інституту нарадчої кімнати в цивільному, господарському та адміністративному процесі. Законом внесені зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», до ГПКУ, ЦПКУ і КАСУ, якими, виключаються положення щодо «нарадчої кімнати» з одночасною заміною інститутом «таємниці ухвалення судового рішення». При цьому до КПК України та КУпАП аналогічні зміни, на разі, не внесені. Скасування інституту нарадчої кімнати *не змінює обов'язку судді не розголошувати відомості, які становлять таємницю ухвалення судового рішення, і закритого судового засідання, що є обов'язком судді відповідно до положень п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».* Також серед нововведень є й те, що обговорення та ухвалення судового рішення відбувається у приміщенні суду, а звідси – судові рішення може ухвалюватися у будь-якому приміщенні суду.

Отже, за новими процесуальними правилами, після судових дебатів склад суду, який розглядає справу, переходить до стадії ухвалення рішення, яка не потребує видалення до нарадчої кімнати. Оголошення рішення може відбутись відразу після судових дебатів, або судом може оголошуватись для ухвалення рішення перерва, яка в окремих випадках може тривати протягом 10 днів. Закріплюється обов'язок судді не обговорювати обставини справи та зміст судового рішення з іншими особами, окрім складу суду, який розглядає справу. Забороняється втручатися в процес ухвалення судом рішення.

Пропонуються новації щодо порядку постановлення ухвал суду, закріплюються нові правила стосовно заочного розгляду справи. Водночас ряд загальних засад ухвалення та проголошення судових рішень залишилися незмінними. На думку авторів новацій, це дасть змогу пришвидшити розгляд справ, оскільки, якщо суддя або ж колегія суддів підуть в нарадчу на кілька місяців, то весь цей час вони не матимуть права розглядати інші справи. Однак, деяким суддям вдається порушувати зазначене правило. Це виявляється тоді, коли справа розглядається колегіально, де головуючий суддя працює над рішенням й, відповідно, перебуває в нарадчій кімнаті, в цей час як інші судді розглядають свої справи. Тоді як за законом перебувати в нарадчій кімнаті має вся колегія. Безумовно, це є процесуальним порушенням, що призводить до скасування рішення вищестоящим судом з одночасним направленням справи на новий розгляд. Прикладом цього є справа № 127/8831/14-к. Загальновідомо, що та ситуація, яка на сьогодні є в деяких судах, вимагає бути кращою. Адже в наш час катастрофічно не вистачає суддів, звідси навантаження на діючих в разі збільшилося.

Отож, замість нарадчої кімнати вводять інститут прийняття рішення, який дозволить суддям розглядати інші справи паралельно з роботою над рішенням по одній з них, а також працювати над ним будь-де. Тим паче, вводять обмеження для суддів по часу – не більше ніж 10 днів. Автори нововведень пояснюють, що інститут «нарадчої кімнати» має вигляд надмірного формалізму. Деякі науковці вважають даний інститут рудиментом радянського законодавства, вважаючи, що він не відповідає ані меті запровадження терміну «таємниці нарадчої кімнати», яка насамперед має передбачати заборону втручання та впливу на прийняття судового рішення, ані суті судової діяльності, яка передбачає здійснення ефективного правосуддя в розумні строки.

Водночас, слід визнати той факт, що суддя, слухаючи певну справу, знаходиться в емоційному напруженні, психологічному навантаженні. Учасники судового процесу на нього, безумовно, впливають, намагаючись довести свої обставини справи, пред'явити докази по суті спору, інколи не завжди законним шляхом. І саме можливість вийти на певний час, переключитися, ізолюватися, видихнути, допомогла б суддям. Тому, все ж таки важливо, щоб в них був окремий кабінет, в якому суддя зможе сконцентруватися виключно на щойно розглянутій справі. Це і є базовим принципом будь-якого судового процесу й запорукою прийняття справедливого рішення.

Фактично, в українських судах недостатня кількість нарадчих кімнат і вони погано облаштовані. За дослідженням Ради суддів лише 22% судів в Україні облаштовані нарадчою кімнатою: тобто 737 з 2539. Більшість рішень приймаються суддями у звичайних кабінетах, але ж це приміщення розташоване в приміщенні суду. Тому нестача таких приміщень не має бути аргументом для їх ліквідації.

За такої ситуації ВРП вважає, що «відсутність можливості судді або колегії суддів усамітнитися для обговорення справи підвищуватиме корупційні ризики та спроби впливу на суддів, а це, своєю чергою, вплине на авторитет судової системи».

Як вірно стверджують судді ВС, що «запропоновані зміни створюють певну небезпеку дотримання вимог щодо справедливого та публічного судового розгляду. Закінчення розгляду справи лише проголошенням вступної та резолютивної частини без складання в подальшому повного тексту судового рішення має наслідком порушення права на публічний розгляд справи, про що вже зазначав ЄСПЛ» [14].

Ще одним із недоліків є те, що відсутність чіткої регламентації місця ухвалення рішення може спричинити плутанину в судовій практиці. Судді можуть відчувати психологічний тиск, оскільки ухвалення рішення тепер відбуватиметься у приміщеннях, доступних для сторонніх осіб. Водночас, слід визнати, що скасування нарадчих кімнат має і низку переваг, зокрема: – швидкість, адже процедура ухвалення рішення стане оперативнішою. Із врахуванням зазначеного, вважаємо, що це сприятиме дотриманню процесуальних строків, що забезпечить одне із завдань цивільного судочинства – своєчасний розгляд та вирішення справ; – прозорість, адже судді не будуть відправлятися у нарадчу кімнату, що зменшить ризик маніпуляцій; – зрозумілість для учасників процесу, тому що вони будуть знати точний час і дату оголошення рішення.

Отже, скасування інституту нарадчої кімнати – крок до модернізації судової системи України. Такі зміни та нововведення покликані підвищити ефективність та удосконалити процесуальні стадії ухвалення та проголошення судових рішень, гармонізувати національне законодавство щодо правил судочинства із законодавством ЄС. Багато західних країн давно відмовилися від зазначеного інституту. Для наших громадян ці зміни можуть стати важливим кроком до прискорення судового розгляду, адже рішення суду буде доступним одразу після завершення судового засідання чи у встановлений термін. Для того, щоб зробити остаточні висновки про переваги та недоліки відповідних новацій необхідний певний час. Лише тоді можна буде чітко стверджувати наскільки ефективно ці нововведення реалізуються на практиці. Безсумнівною є те, що вони свідчать про готовність України змінювати застарілі процедури та наблизитися до європейських стандартів правосуддя.

REFERENCES

1. Konventsiaa pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 4 lystopada 1950 roku. Ofitsiinyi veb portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18 bereznia 2004 roku zi zminamy ta dopovnenniamy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Tymchenko, H. P. (2014). Vynesennia i oholoshennia rishennia sudu v tsyvilnomu, hospodarskomu ta administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy. *Mizhdystsyplinari humanitarni studii. Seria : Pravnychi nauky*. Vyp. 1. S. 44–50. (S. 44).
5. Padun, R. V. (2020). Taiemnytsia naradchoi kimnaty yak harantiia nezalezhnosti ta neuperedzhenosti sudu. *Innovatsiinyi rozvytok pravovoi nauky v umovakh modernizatsii suspilstva* : mater. Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 28 liutoho 2020 r.). Kyiv : NAU, S. 158–160.
6. Ostriichuk, O. P. (2012). Pro deiaiki problemy zabezpechennia taiemnytsi naradchoi kimnaty v kryminalnomu sudochynstvi. *Yurydychna hazeta*. № 3. S. 27–39. (S. 30).
7. Drach, D. L. (2023). pravove rehuliuвання zdiisnennia sudochynstva sudamy zahalnoi yurysdyksii v Ukraini: problemy praktychnoho zastosuvannia ta shliakhy yikh vyrishennia. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 3. S. 513–518. (S. 514).
8. Prokhorov, P. A. (2020). Naradcha kimnata: suchasna neobkhidnist chy «rudyment» mynuloho? *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. № 9. S. 54–59. (S. 56, 59).
9. Hudyma, M. M., Hudyma-Pidverbetska, M. M. (2024). Taiemnytsia naradchoi kimnaty yak harantiia nezalezhnosti suddiv ta umova pravosudnosti sudovoho rishennia: pravovi ta moralni aspekty. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*. № 3. S. 16–23. (S. 19).
10. Pro sudove rishennia u tsyvilni spravi: Postanova Plenumu Verkhovnoho sudu Ukrainy № 14 vid 18.12.2009 roku (p. 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Text>
11. Butyrskaya, I. A. (2021). Vplyv unifikatsii protsesualnykh kodeksiv na operatyvnist hospodarskoho sudochynstva. *Suchasni vyklyky ta aktualni problemy sudovoi reformy v Ukraini* : materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (29 zhovtnia 2021r., Chernivtsi). Chernivtsi : 445 s. S. 181–184.

12. Prokhorov, P. A. (2020). *Naradcha kimnata: suchasna neobkhidnist chy «rudyment» mynuloho? Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. № 9. S. 54–59.
13. Kravchuk, V., Stashkiv, N. (2017). *Povaha do sudu yak odyz iz pryntsyviv pravovoi derzhavy. Aktualni problemy pravoznavstva*. Vyp. 4 (12). S. 7–33.
14. Luspennyk, D., Sakara, N. (2023). *Naradcha kimnata: nadmirnyi formalizm chy zaporuka spravedlyvoho sudovoho rozghlyadu*. Retrieved from: <https://sud.ua/uk/news/blog/285980-naradcha-kimnata-nadmirniy-formalizm-chi-zaporuka-spravedlivogo-sudovogo-rozglyadu>

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Офіційний веб портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Тимченко Г. П. Винесення і оголошення рішення суду в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві України. *Міждисциплінарні гуманітарні студії. Серія : Правничі науки*. 2014 р. Вип. 1. С. 44–50.
5. Падун Р. В. Таємниця нарадчої кімнати як гарантія незалежності та неупередженості суду. *Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 лютого 2020 р.). Київ : НАУ, 2020. С. 158–160.
6. Острійчук О. П. Про деякі проблеми забезпечення таємниці нарадчої кімнати в кримінальному судочинстві. *Юридична газета*. 2012. № 3. С. 27–39.
7. Драч Д. Л. правове регулювання здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в Україні: проблеми практичного застосування та шляхи їх вирішення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 513–518.
8. Прохоров П. А. Нарадча кімната: сучасна необхідність чи «рудимент» минулого? *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 54–59.
9. Гудима М. М., Гудима-Підвербецька М. М. Таємниця нарадчої кімнати як гарантія незалежності суддів та умова правосудності судового рішення: правові та моральні аспекти. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 3. С. 16–23.
10. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного суду України № 14 від 18.12.2009 року (п. 16). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Text>
11. Бутирська І. А. Вплив уніфікації процесуальних кодексів на оперативність господарського судочинства. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (29 жовтня 2021р., Чернівці). Чернівці : 2021. 445 с. 181–184.
12. Прохоров П. А. Нарадча кімната: сучасна необхідність чи «рудимент» минулого? *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 54–59.
13. Кравчук В., Сташків Н. Повага до суду як один із принципів правової держави. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 7–33.
14. Луспенник Д., Сакара Н. Нарадча кімната: надмірний формалізм чи запорака справедливого судового розгляду. 2023. URL <https://sud.ua/uk/news/blog/285980-naradcha-kimnata-nadmirniy-formalizm-chi-zaporuka-spravedlivogo-sudovogo-rozglyadu>